

PRYZRZECZENIE (71) *sb n*

-enie (70), -ęnie (1).

Pierwsze i drugie e jasne, końcowe pochylone.

sg *N* przyrzeczenié (16); -é (3), -(e) (13). ◇ *G* przyrzeczeniã (16); -ã (11), -(a) (5). ◇ *A* przyrzeczeni(e) (26). ◇ *I* przyrzeczenim (7) *BielKron* (6), *StryjKron*, przyrzeczeni(e)m (1) *Mącz*. ◇ *L* przyrzeczeniu (4). ◇ *pl* *A* przyrzeczeniã (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde bez cytatu s.v. przyrzec.

1. Zapewnienie, że tak będzie (zwykle coś pomyślnego dla osoby, której się przyrzeka); *sponsio* *Mącz*, *Cn*; *fides* *Mącz* (69) :

a. Zapewnienie, że się coś uczyni, zobowiązanie się do czegoś; przysięga małżeńska; *stipulatio* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *pactum*, *sponsus* *Mącz*, *Calep*; *pollicitum* *Mącz*, *Cn*; *promissio* *Calep*, *Cn*; *repromissio*, *sacramentum*, *stipulatus* *Mącz*; *votum* *Vulg*; *condictum* *Calep*; *iuramentum* *JanStat*; *pollicitatio*, *promissum*, *sponsum* *Cn* (44) : *agere ex sponsu*, Práwem ná kim dochodzić/ z przirzeczzenia á zmowionej rzeczy. *Mącz* 410a, 192d, 272b, 308c, 410a; tedy vczyć potrzeba/ że ácz to wżyřtko w práwym y w dořkonáým Małżeńřtwie być ma/ iáko wewnętrzne przyzwolenie/ á zewnętrzna řłowna vmowá/ tákże y przyrzeczenie/ y zwiázanie ktore z onego przyrzeczenia pochodzi: [...] wřzákże řadna rzecz z tych mocy w łobie y wlářności Małżeńřtwa niema/ iedno ono przyrzeczenie á iákoby zářpifanie y oná zwiářká/ ktora řie przez imię zřáczzenia známionuie. *KuczbKat* 251; *Condictum*, *Quod in commune est dictum: id est, promissio vel pactum invicem factum* – *Przirzeczęnię*. *Calep* 235b, 918b, [1000]b; *JanNKarKoch* Ev.

przyrzeczenie od kogo (1): I prosili [*posłowie króla*]/ aby jej [*tj. winy 'kary pieniężnej'*] *Krol* za uchwaloną mieć u siebie nie raczył, [...] jeno już przestał na ich obietnicy i przyrzeczeniu od rycerstwa. *Diar* 57.

przyrzeczenie czyje [*w tym: pron poss* (17), *G pron* (1)] (18): *LibLeg* 11/63, 65v, 86v, 90, 90v; *BielKron* 313v; *Fidem alicuius sequi*, Spuřcić řie ná czyie przyrzeczenie. *Mącz* 384c, 125d, 126a, 400b; *BudBib* 3.*Esdr* 4/43; Ná co mařz obietnice Bořkie: mařz przyrzeczenie tego Pána/ ktory kłámáć niemoże/ á nikogo ořzukać niechce. *KarnNap* E3. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

cum inf (1): *Stipulatio*, *Przirzeczzenie*/ podyęcie řie pełnić y czynić dořić przikazáney/ naydźionej á pořtánowionej rzeczy. *Mącz* 416d.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść (1): Zátym on rzekł ku *krolowi*/ pámiętay ná ono twe przyrzeczenie [*memor esto voti tui*]/ ktoreř vczynił tegořz dnia gdyř *kroleřtwa* dořtáł iżeř obiecał opráwować *Ieruzalem*/ i odeřláć náczynia ktore řtámtąd řá pobráne. *BudBib* 3.*Esdr* 4/43.

W połączaniach szeregowych (3): *Mącz* 363b; áłbo Słowákami [*ich zową*] od słowá/ iřz wwypęłnieniu słowá/ obietnice/ y przyrzeczenia vprzeymie řtali byli. *StryjKron* 110; A iefli *My* ábo potomkowie nářzy/ gdy ten pokóy řtać wieczny będzie/ *Miřtrzowi* ábo *zięmiám* *Zakonnym* chćielifmy áłbo vřiřłowáli iákíe zruřżenia áłbo woyny wćzynáć: nie będą powinni poddáni nářzy ná to zwałáć/ áni w tym nam bydź pořłufzni: Y owřzem będą od wřzyřtkich nářzych przyřięg y przyrzeczenia y poddáńřtwa wolni y wyřwobodzeni: ář w tákowéy rzeczy *My* y potomkowie nářzy ku chowániu pokoiu wiecznégo wróćimy řie. *SarnStat* 1081.

Zwroty: »przrzeczenie dzierżać, trzymać« = *fidem servare Mącz (1:1)*: A tak mi którą przyzn myeły mi y mamy z wamy y do tich czałłow trzimami yą poczczywie, y ten flivb y przrzeczenie swe poczczywie trzimam y nygdim sye naprzeczywko wam nywczim zlim niezachował *LibLeg* 11/90; *Mącz* 389a.

»przrzeczenia ostąpić« (1): ktori szlivb y przisyege mami skrolem polskym miedzi sobą chcacz dobrze a wiernie y spryazlywie myedzi sobą miefzkanie miecz yą [*lege: ja*] tego przrzeczenia y przisyagy osftapycz niechcze any mislye *LibLeg* 11/22.

»pamiętać, baczyć na przrzeczenie« (5:3): A gdifz ten poflaniecz nasz do was przyacziela naschego przydzie tedj wi przyacziel nasz baczili na fzlvb y na przrzeczenie nafche ktore mami miedzi sobą. y tego pyssania naschego abifczie prozno nieoftawyly. *LibLeg* 11/65v, 10/91v, 11/63, 86v, 90v; *BielKron* 313v, 395; *BudBib* 3.*Esdr* 4/43.

»przrzeczenie przyjąć« (1): A tak ya y Zwamy przyaczielem moym ktori przrzeczenie y fzlvb przyał na dlugie czałfi miecz s sobą przyaczielskym obiczayem miedzi sobą dobre Zachowanie miecz. *LibLeg* 11/64v.

»przrzeczenie spełnić; wypełnienie przrzeczenia« (1;1): Liberare fidem suam, Przrzeczenie fwe fpełnić. *Mącz* 125d; *StryjKron* 110.

»przrzeczenie (z)łamać [szyk *zmienny*] (2): Solvisti fidem, [...] Wydzierżałes słowo/ dofcieś fwemu słowu vczynił. Ut sit per Ironiam dictum, vel solvisti fidem, Złamałes fwe przrzeczenie. *Mącz* 400b; A toż o niewiáltách onych rozumieć sie może/ ktore z infzymi fą zrekowáne. Abowiem y tych sie także pozędác niegodzi/ gdyż ci ktorzy przrzeczenia takowe łamią/ pfuią wiarę ktora iest zwiáfką naświétfzą. *KuczbKat* 350.

Wyrażenia: »przrzeczenie pod przysięgą« (1): Sacramentum, Przifięgá/ ślub álbo przrzeczenie pod przifięgą. *Mącz* 363b.

»przrzeczenie przyjaźni« (1): a thak mi potrzebvyemi po was przyaczieliv naschemv abisz baczil na przrzeczenie flowa y przyasny fwey ktorasmi flivbyly miedzi sobą mocznie trzimacz *LibLeg* 10/91v.

»przrzeczenie słowa« (1): *LibLeg* 10/91v cf »przrzeczenie przyjaźni«.

»przrzeczenie sobie [= *wzajemnie*]« (1): Przeto w natrudnieyfzê przygody, które Rzeczpołpolitą kiedy záchodżyly, ftarzy Polacy zwykli do kupy, á do przrzeczenia sobie przyfłępowác. *SarnStat* 121.

»zgwałciciel przrzeczenia« (1): Ale Bog [...]/ mnie y Krolá/ przed ktorym rowno ftániewá/ w tey fprawie kiedy rozładzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconeý przyfłęgi pomści fię sam fprawiedliwie/ ná potępienie Krolá Alexandrá zgwałcicielá przrzeczenia/ y obietnic fwoich *StryjKron* 692.

Szeregi: »przrzeczenie, (a, i) obietnica« [szyk 3:1] (4): *Diar* 57; Krolowa [...] pifálá lifth do Cefárzá [...]/ profząc áby pámiętał ná fwe przrzeczenie á obietnice łáfkwé/ ktoremi obiecował bronieć široctwá fyná mego y opiekunow iego/ áby w tey wolności odefzli iáko przyfzli ná fwe mieyfcá *BielKron* 313v; *Mącz* 227a; *StryjKron* 692. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przrzeczenie i przysięga« [szyk 2:1] (3): A tak dzywvye sye temv yz wi wedlug rzeczi sprawiedlywey rzeczi [!] niechczecie pewnich granycz tam miecz A tak yefly wi przyacziel nasch chczecie [...] pamietacz na przisyege y na przrzeczenie swoye. nascha wolia na tim yeft wedlug

znaydzienia y okazania tych livdzy naschich starich ktorzi tich granycz są dobrze fwyadomy *LibLeg* 11/86v, 11/22. Cf »nad przyrzeczenie«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»przyrzeczenie albo (i) słowo« [szyk 1:1] (2): Fidem servare, Przirzeczenie álbo słowo dźierzeńć. *Mącz* 389a. Cf »wedle przyrzeczenia swego«. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»ślub i przyrzeczenie« [szyk 4:1] (5): Za tho yeno ze ya pamietayacz na slyvb y przirzeczenie swoye nie poczinalem zadnej rzeczi anym kazal zebi ym zatho malo [*lege: miało*] oddano bicz *LibLeg* 11/90v, 11/63, 64v, 65v, 90; *Mącz* 20c. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»zgoda a przyrzeczenie« (1): przez rokowanie tháką zgodę vczynili/ iż Iafieńłki ze wśytkim ludem y s swoimi łtátki wolno wynidź mieli zamek łpuściwśy. Iafieńłki wyciągnął precz s swoim ludem ná Thurzec zamek/ gonił go Mátyałz nie bacząc na zgodę á przyrzeczenie. *BielKron* 395.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. wedla, a. według) przyrzeczenia swego« (4): Then vmifl wasch włchitek ten poffel wasch doftatecznie przed namy powyedzial, y miłmi tez z yego powyefczy dobrze wirozvmiely yz wi yeftefczie nam dobrim przyaczieliem y sąłfiadem wedluk przirzeczenia swego *LibLeg* 11/87v, 10/56v [2 r.].

~ *Szereg:* »wedla słowa i przyrzeczenia swego« (1): Boć on [*Bóg*] wedla łłowá y przyrzeczenia łwego/ chce odpuścić wśyłtki grzechy twoie *KarnNap* D. ~

»nad przyrzeczenie sw(oj)e« (2): Kfiążę Wirtemberłkie [*musiał zapłacić Ferdynandowi wysoką karę pieniężną*]/ iż nád przyrzeczenie łwoie przeciw iemu był z luteryany *BielKron* 230.

~ *Szereg:* »nad swe przyrzeczenie i przysięgę« (1): Biłágradzány kazal pobrać Soliman ná inne zámki w niewolá/ á drugie poścínác/ iż oni nád łwe przyrzeczenie y przyłięgę/ odstáli od Krolowey do Ferdynándá *BielKron* 316v. ~

a. *Zapewnienie, że ktoś coś otrzyma* (1) : Addictio, Przyrzeczenie/ Przywłofzczenie. *Mącz* 87a.

b. *Zaręczenie, zagwarantowanie, wzięcie na swoją odpowiedzialność; confirmitas* *Mącz* (25) : A iż to obiecujecie, że to będzie strzymano od stanu rycerskiego nic dalej nie odmieniać w sprawach kościelnych aż do przyszłego sejmu i przyrzekacie za to okrom założenia ktorej winy, wierzył-ci by KJM waszem osobam, ktorzyście są na ten czas posłowie, ale iż tego żaden wi(e)dzieć nie może, jeśli też osoby wasze na przyszły sejm posłane będą, ktorym by się tego przyrzeczenia upominać mógł, przeto musi JKM tą winą założyć *Diar* 58; *Mącz* 128c.

przyrzeczenie czyje [w tym: pron poss (5), G sb (3), ai poss (2)] (10): Fidem nostram facile tuebere, [...] Łatwie łie zołtoyifz przy nálzym przirzeczeniu/ álbo łatwie temu dofić vczinifz cołmy zá cię przirzekli. *Mącz* 467d. Cf *Wyrażenia przyimkowe.*

W połączeniach szeregowych (2): Sponsio item, Przirzeczenie/ rękoyemłtwo/ zapis pod pewnym zakłádem. *Mącz* 410a, 36c.

Zwroty: »przyjmować przyrzeczenie [za co]; przyjęcie przyrzeczenia [za co]« = *satisaccipere* *Mącz* (1;1): Satisacceptio, Przyjęcie rękoyemłtwá/ Zapifú/ álbo przyrzeczenia zá co tákowego. *Mącz* 36c, 36c.

»[komu] uczynić przyrzeczenie« (1): *BielKron* 221 cf »przyrzeczenie przełpieczne«.

Wyrażenia: »listy przyrzeczenia« = *pismo gwarantujące bezpieczeństwo* (1): Łántgráfá vpomináli Nawius y Granwellanus/ áby Cefárzowi záiechał ná drogę á mowił łnim oblicźnie o thy

rzeczy/ kthorych fie nań domnimawiaią/ także Lántgráv wźiawfzy lifty od Cefárzá przyrzeczenia/ przyiechawfzy do Spiry/ przyftąpił ku Cefárzowi thám olobną fnim miał rozmowę *BielKron* 225.

»przyrzeczenie za pokoy« = *gwarancja bezpieczeństwa (1)*: Cefarz ná tym Seymie przez Granwellaná y Nátawia [*może błqd, cf cytat wyżej*]/ vpominał kfiążęthá Luterfkie/ o Koncilium w Trydenćie/ [...] oni przyrzeczenia pierwey zá pokoy żądáli/ áby niebyli dekretem Konciliyfskim fądzeni *BielKron* 223v.

»przyrzeczenie prześpieczne« = *gwarancja bezpieczeństwa (1)*: Przyiechał tedy do Spiry Cefarz ná Syem [...] / do kthorego Kfiążęthá Luterfkie poftáli pofty fwoie fthymi Artykuły/ iefli im przyrzeczenie vczyni prześpieczne/ [...] iefli pobory nielitościwe będą vmnieyfzone/ tedy niebędziem fie wymáwiác fpoflug/ y potrzeb rzeczy poftolitey *BielKron* 221.

Szereg: »rękojemstwo albo przyrzeczenie« (1): Satisaccipio, Przimuyę rękoyemftwo/ álbo/ przirzeczenie zá co tákowego *Mqcz* 36c.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle przyrzeczenia swego [*za kogo*]« (1): Debere aliquid satisdato, Być nieco powinien wedle przyrzeczenia fwego zá kogo. *Mqcz* 93a.

»na przyrzeczenie« (5): poftáli thedy do Cefárzá pofty fwoie/ iefli fwą głową będzie ná Seymie/ tedy też oni będą ná przyrzeczenie/ Cefarz im rofkazał/ yż fam chce być/ á lifth przyrzeczony zá pokoy poftał. *BielKron* 222; y Kurtz się tez wracadowieźienia, ktorego na przyrzeczenie wypuscił był Pan Hetman zByczyny tak zebysię był zas stawił. *ActReg* 125.

~ *na przyrzeczenie czyje* (3): á iáko tu [*Luter*] ná moje przyrzeczenie w całości przyiechał/ tymże go obyczáiem odyfłam wezdrowiu do domu *BielKron* 197; iz niechćiano dác Ewángelikom tákich liftow [*na koncylium trydenckie*]/ dla wolności iákich oni chćieli/ pámiętháiąc co Huřsowi vczyniono w Konftáncyey/ ná przyrzeczenie profte Cefárfskie *BielKron* 236, 380. ~

»nad przyrzeczenie« (2): ktorego [*Majlata*] gdy obegnáli ná zamku Fogáráfch vczynił fnimi fmowę/ áby mógł wolno wynidz z fwymi rzeczámí á zámek podác/ przyrzekli mu to zdzierzeć/ profili go thedy ná cześć pod namiothy/ [...] zálawiał fnim ná zwádę Petryło Wáfałki Woiewodá przymowkámí vfzczypliwemi/ áz fie nań Máylath popędził/ Petryło krzyknał ná fwoie/ zwiázáli Máylátá/ wołał Máylat ná Achomátá iz mu tho czyni nád przyrzeczenie *BielKron* 312.

~ *Szereg*: »nad prawo i nad przyrzeczenie« (1): Kryftyná żoná Lántgrafowá [...] pracowála fie o to/ iákoby mężá mogła z więźienia wybáwić/ przetho profila wfzytkich Kfiążąt Niemieckich/ áby mowili z Cefárzem o tho/ iz nád práwo y nad przyrzeczenie więźienie ćierpi/ gdyż z dobrej woley ftánał zá przyrzeczenim wolności *BielKron* 230v. ~

»pod przyrzeczenim« (3): [*wziął go [Sieniawskiego] Carz s łobą do zámku ná towáryfską czełć pod przyrzeczenim/ á drudzy go mieli czełć w polu/ pothym Thátárowie náfsze powiázáli miáfto ćci/ tylko Sieniáwskiego dobrowolnie puřczono* *BielKron* 1551 288v.]

~ *pod przyrzeczenim czyim* (2): Ná tym też Seymie w Aufzpurku [...] mowili niektorzy/ [...] áby theż było wolno káždemu mowić/ przyiechác/ y odiechác pod piánim/ przyrzeczenim Papieżá y Cefárzá *BielKron* 230v; Iágięłło [...] poftał do Witułtá brátá/ áby był iednaczem miedzy im á oycem fwoim Keyftutem. Witułt tho rad vczynił/ przyiechał do woyfka Iágięłłowego ná przyrzeczenie

Skirgiellá brátá/ y vmowili ták z Witułtem iżby łam Keyftut przyjechał pod przyrzeczeniem Skirgiellá. *BielKron* 380.

Wyrażenie: »pod przyrzeczeniem za wolność« (1): ácz go [zamku] dobrze broniono/ wżákże ij poddáli pod przyrzeczeniem zá wolność. *BielKron* 315. ~

»za przyrzeczeni(e)m« (5): ále bacząc Lántgráv łwoie złe/ dał łie ná rádę Maurycego y Kűrfierftá z Brándeburgu/ ktorzy łnim łzli/ zá przyrzeczeniem przed Cefárzá *BielKron* 229v.

~ za przyrzeczeni(e)m czym (3): *BielKron* 253; Satsdato debet, Yełt powinien zá przyrzeczeniem łwym. *Mącz* 93a; *StryjKron* 467.

Wyrażenia: »za przyrzeczeniem dla bezpieczeństwa zdrowia« (1): á ták y Kieiftut łtárułzek zá poradá Witołtowá/ y zá przyrzeczeniem dla bezpieczeństwa zdrowia Skirgáyłowym/ przyiáchał do woyská łágełowego *StryjKron* 467.

»za listownym przyrzeczeniem« (1): [Mahomet mówił do Skanderbega przez posły:] łam thež do nas kiedy chces [!] moželz wolno przyjechać/ zá náłzym listownym przyrzeczeniem *BielKron* 253.

»za przyrzeczeniem wolności« (1): *BielKron* 230v cf »nad prawo i nad przyrzeczenie«. ~

2. Zapewnienie, że tak jest (2) : Item gdy by pan kthory albo szyemyanyn ylye vrzáduyk albo wathamen rzekl yze thego złodzyeya nyemałch vnyego Thedy then tho pan wyłszyey pyszany [...] ma rzecz [lege: rzec] na zwá wyarą y naduřzą yze vnyego y wyego ymyenyv thakye go złodzyeya nyemałz wżakolž tho ma bycz za thakym obyczajem rozumyano gdzye by pan szwá ořzobą byl łzám a myełkal wygyenyv [!] thedy thakye przyrzeczenie ma bycz vczynyono. *MetrKor* 34/134v; Potym przy Krzcílnicy łtoiác/ ták od Káplaná bywa pytány: Wierzyłz w Bogá Oycá Włzechmogącego? A on odpowiada/ Wierzę. Tákże dáley kiedy go o inłzych człónkách Wiáry pytáią/ znácznym nabożeńłtwem Wiáre łwoię wyznawa. A ielł to rzecz iáwna/ iż w tym dwoim przyrzeczeniu/ włzyłká łie moc Chreścíjáiłskiego práwá y kárnoścí zamyka. *KuczbKat* 145.

Synonimy: obiecanie, obietnica, przyobiecanie; **1.a.** przysięga, słowo, ślub; **b.** rękojemstwo, rękojmia.

Cf **PRZYRZEC**